

نقش خانواده در هویت‌یابی نوجوانان و جوانان

سید نعمت‌الله ابطحی (*)

والدین پیدا می‌کنند) و طعمه برای انجام اغلب ناهنجاری‌ها می‌شوند ولی گاهی با هم‌سالان شبیه به خود یک گنگ تشکیل می‌دهند. (شفیع آبادی، ۲۵۱)

الگوی والدین محوری

کودکان این نوع خانواده‌ها از طریق تقلید و یادگیری با والدین خود همانندسازی کرده و رفتارهای منفی را فرا گرفته و از خود نشان می‌دهند. اغلب این گونه رفتارها که از طریق الگوگیری از والدین در نوجوانان و جوانان دیده می‌شود، به‌طور معمول برجسب ارثی می‌خورد، در حالی که اگر این افراد با خانواده‌های عادی زندگی کنند، ممکن است چنین رفتاری را نشان ندهند.

حمایت‌های ناکافی والدین در دوره کودکی ممکن است سبب توقف رشد عاطفی - اجتماعی سنین مدرسه‌ای گردد و نارسایی رشد اجتماعی در دوره بلوغ منجر به رفتارهای نابهنجار و نقص در تشکیل هویت فرد گردد.

اختلال شخصیت و مشکلات هویتی تا حد زیادی تحت تأثیر فضا و اتمسفر خانواده و جامعه است و روابط اجتماعی نامناسب می‌تواند زیربنای این اختلالات باشد.

در بررسی اثر محیط (خانوادگی و اجتماعی) در اختلالات شخصیتی و هویتی نوجوانان باید به‌دو ویژگی مهم تأثیرپذیری و باورسازی توجه کرد.

تأثیرپذیری

کودک قابلیت انعطاف و تأثیرپذیری بالایی دارد، او تحت تأثیر الگوهای موجود در محیط قرار می‌گیرد و از طریق تقلید، شبیه‌سازی و یادگیری (یادگیری اجتماعی و...) همانندسازی می‌کند. والدین بدون احساس مسؤولیت و (به‌طور معمول جدا از هم) و والدین با رفتار ناپایدار (مُتَلَوْن) ممکن است محیط را برای ایجاد رفتارهای نابهنجار زودرس

(*) عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی خمینی‌شهر

مسائل جوانان و نوجوانان و از جمله بحران هویت، در ابعاد مختلف مورد توجه و بررسی قرار گرفته است. یکی از این ابعاد بررسی مسائل رفتاری و تجارب دوران بلوغ است. در دوران بلوغ به‌علل تحولات در روابط فرد با خودش (درون فردی)، فرد با افراد دیگر (بین فردی) و فرد با اجتماع (روابط اجتماعی) تغییراتی در وی رخ می‌دهد.

شواهد مطالعاتی زیادی تأیید کرده است که تجربه‌های منفی اجتماعی در دوره بلوغ، مقدمه‌ی انحراف‌های اجتماعی و از جمله بحران هویت است. در این جا به‌صورت فشرده به‌نکاتی چند اشاره می‌کنیم.

مطالعات طولی یا (رشدی) نشان می‌دهد که نوجوانان، جوانان و بزرگسالانی که دارای اختلالات رفتاری هستند، اغلب در دوره کودکی دارای مسائل رفتاری بوده‌اند، یعنی نشانه‌های رفتار غیرعادی را از خود نشان داده‌اند. این نوجوانان به‌طور معمول در خانواده‌هایی دیده شده‌اند که دارای سرسختی، سربه‌هوایی، بدفرهنگی، فقدان مدیریت منزل، بی‌تصمیمی و بیکاری بوده و فرزندان را به‌حال خود وانهادند.

خانواده‌های ناهنجار (دارای ویژگی‌های فوق) به‌طور معمول به‌دو شکل موجب رفتارهای منفی و از جمله نقص هویت فرزندان می‌شوند. یکی به‌صورت الگوی غفلت از فرزند و دیگری به‌شکل الگوی والدین محوری.

غفلت از فرزند

در دوره کودکی، فرزند احتیاج به‌حمایت و پشتیبانی دارد و این حمایت را ابتدا از والدین و سپس از برادران و خواهران و آن‌گاه از دیگران می‌طلبد. خانواده‌های نابهنجار به‌طور معمول کودکان را مورد حمایت قرار نمی‌دهند، در این صورت کودک احساس طردشدگی دارد و برای یافتن پناهگاه و موقعیت حمایتی به‌افراد غریبه متوسل می‌شود. گرچه این کودکان به‌افراد بزرگسال غریبه متوسل شده (یعنی جانشین برای

فراهم کنند. تأثیر سوء رفتار و اثر والدین غیرمؤثر (متلون و ناپایدار) و غیر مسؤول (خانواده رهاسده)، در تربیت کودکان ممکن است منجر به رفتارهای منفی زودرس و ادامه و تشدید آن رفتارها در سنین بعد (بلوغ و نوجوانی) شود. مطالعات پاترسون نشان می‌دهد که رفتار غیرمسؤولانه و غیرمؤثر والدین موجب ایجاد رفتار و عادات نامناسب، افت تحصیلی، انزوا و طرد از سوی همسالان نوجوان خواهد شد و او را به سمت خیل نوجوانان مشابه خود (طرد شده به‌وسیله نوجوانان عادی) سوق خواهد داد و کم‌کم الگوی ضد اجتماعی را حتی در دوره‌ی بزرگسالی به‌خود می‌گیرد. شواهد زیادی مؤید این است که این نوجوان بیشتر از نوجوانان عادی دچار بحران هویت‌اند.

باورسازی نوجوان از رفتار دیگران

نوجوانان بزهکار بر این باورند که بزهکاری آنان نتیجه رفتارهای منفی دیگران است. به‌بیان دیگر، دیگران را مسؤول اعمال خود می‌دانند. داج^(۱) نشان داده است که پسران پرخاشگر (در مقابل پسرانی که پرخاشگری ندارند، بی‌توجهی نسبت به‌خود را به‌دشمنی و عداوت دیگران نسبت به‌خود تعبیر می‌کنند، و در نتیجه، افراد جوان با سابقه‌ی رفتار خشونت‌آمیز، بیشتر علاقه دارند باور نمایند که رفتار نابهنجارشان در مقابل دیگران رفتاری عادلانه و منطقی است. احتمالاً این مشکل بدین معنی است که فقر روابط اجتماعی و نداشتن مهارت در پیوندهای دوستی، شکست در دوست‌یابی را باعث می‌شود و چنین فردی الگوی مناسب برای رفاقت ندارد.

عدم مدیریت خانواده و رابطه‌ی آن با بحران هویت نوجوانان گرچه نوجوانان تحت تأثیر محرک‌های متعددی از جمله همسالان، بزرگان (افراد جامعه)، وسایل ارتباط جمعی و ... قرار می‌گیرند و هویت‌سازی آنان متأثر از این عوامل است، ولی مطالعات چندی نشان داده است که نوجوانانی که دچار بحران هویت‌اند، به‌طور معمول در خانواده‌هایی بزرگ شده‌اند که از عدم مدیریت خانواده رنج می‌برده‌اند. ویژگی‌های این خانواده‌ها به‌شرح زیر است:

۱ - از مشکلات جسمی، روابط اجتماعی، وضعیت

تحصیلی نوجوان کم‌ترین اطلاع را دارند.
 ۲ - به‌طور معمول شغل ثابتی ندارند و یا امنیت شغلی کمی دارند.
 ۳ - روابط اجتماعی ضعیفی دارند.
 ۴ - روابط خصوصی پدر و مادر دچار مشکلاتی است.
 ۵ - اعتقادات ضعیفی دارند.
 ۶ - در برخوردهای خود، به‌ارزش‌ها بی‌اعتنا هستند.
 ۷ - در فعالیت‌های گروهی مسؤولیت خود را به‌خوبی به‌عهده نمی‌گیرند.

۸ - اعتماد به‌نفس و عزت نفس نسبی پایینی دارند.
 ۹ - از یک نوع بی‌حالی و بی‌انگیزه‌ای رنج می‌برند.
 ۱۰ - ضایعات وقتی زیادی دارند (وقت‌کشی).
 ۱۱ - در اداره خانه و تربیت فرزند ضعیف عمل می‌کنند.
 ۱۲ - به‌مدیریت خانواده بی‌توجهی می‌کنند.
 ۱۳ - فرزندان خود را غلط راهنمایی می‌کنند.
 ۱۴ - اغلب دعوی خانواده‌ی دارند.
 ۱۵ - به‌فرزندان خود علاقه نشان نمی‌دهند.
 ۱۶ - در برخورد با مسائل، پریشان می‌شوند و راه‌حلی به‌نظرشان نمی‌رسد.

ویژگی‌های یاد شده معرف بحران هویت در خانواده است. خانواده بی‌هویت قادر به‌ایجاد رشد و توسعه هویت فرزندان نیست. ذات نایافته از هستی بخش

کی تواند که شود هستی بخش این گونه خانواده‌ها از تغییرات، سریع، وسیع و عمیق جسمی، عاطفی - روانی، اجتماعی و اعتقادی و به‌بیان دیگر ساختار شخصیت نوجوان بی‌خبرند و حتی برای دیدن تغییرات عینی این دوره حساسیت از خود نشان نمی‌دهند. آنان از این نکته غافلند که زمان حاضر از زمان دوره‌ی نوجوانی خودشان بسیار متفاوت است و شاید ندانند که با گذر زمان و پیچیده‌تر شدن جامعه، هویت‌یابی نیز مشکل و مشکل‌تر، پیچیده و پیچیده‌تر شده است.

والدین یاد شده، در محیطی با هویت ضعیف به‌دنیا آمده، دوره‌ی کودکی را گذرانیده و در همان محیط شخصیتشان

شکل گرفته است. تغییر همه جانبه آنان بسیار مشکل و می توان گفت که با توجه به پیچیدگی درمان، هزینه های هنگفت، و فرصت های کوتاه غیرممکن است و مشکل سالها ادامه می یابد.

بدتر آن که این مسأله مانند ارثیه شوم از نسلی به نسل دیگر انتقال می یابد. بدین معنی که خانواده با آسیب های یاد شده، فرزندان آسیب دار تولید می کند و این فرزندان اگر به درمان خود نرسند، فرزندان آسیب دار دیگر تولید می کنند و این جریان ادامه دارد.

بنابراین شناسایی دقیق مسأله، علل و عوامل سبب ساز آن، عوامل و موقعیت های بروز دهنده، فرآیند تشکیل، سیر بیماری، استمرار، طول مدت دوام و بالاخره روش های مداخله (درمان) این اختلال باید مورد بررسی و مطالعه دقیق قرار گیرد تا ضایعات نیروی انسانی، منابع مالی و فرصت ها کاهش یابد.

نظر برخی از دانشمندان در زمینه هویت

گلاسر هویت را بخش لازم و اساسی تمام انسان ها در همه ی فرهنگ ها می داند که از لحظه ی تولد تا مرگ ادامه می یابد.

تصویری که فرد از خود دارد ممکن است با تصویری که دیگران از او دارند یکسان، هماهنگ و یا متفاوت باشد و همین امر موجب افزایش یا کاهش ارتباطات و سطحی بودن و یا عمیق بودن روابط شود. او معتقد است که افرادی که هویت یکسانی دارند، یکدیگر را جذب و آن هایی که هویت های ناهماهنگ دارند یکدیگر را دفع می کنند. به این ترتیب، ارتباطات محکم افرادی که هویت شکست دارند به شکست خود می افزایند و آن هایی که هویت توفیق دارند موفقیت های خود را افزایش می دهند. (شفیع آبادی، ۲۵۱)

اریک اریکسون به نظریه تکوینی تشکیل هویت معتقد است و بر کل وجود فرد توجه دارد، یعنی به طور هم زمان به مجموعه ی عناصر تشکیل دهنده ی فرد اشاره می کند. او رشد هویت را در ۸ مرحله به شرح زیر تقسیم کرده است:

۱ - مرحله اعتماد در مقابل عدم اعتماد

از همان ماه های اول زندگی، روند رشد طبیعی می بایست

به استقرار یک حس اعتماد پایه و مفهوم دار یا ارزشمند نسبت به دنیای خارج و افراد منجر گردد. (احدی، ۱۳۷۳)

۲ - خودنامی یا شرم و شک

در این مرحله فرد اراده ی خود را در برابر اراده ی محیط مورد بررسی قرار می دهد و در صورتی که اراده ی خود را نافذ نداند، دچار احساس شرم و یا شکست می شود.

۳ - فعالیت آزاد یا احساس گناه (حدود ۴ سالگی)

با رشد توانایی های حرکتی - کلامی و احساسی، فرد می تواند به فعالیت های آزاد بپردازد و احساس ترس و گناه نکند.

۴ - سازندگی یا احساس کهنتری

کودک با استفاده از یادگرفته ها و تجارب، دست به خلاقیت می زند و ناتوانی او موجب احساس کهنتری می شود.

۵ - انسجام هویتی یا آشفتگی هویتی: (معادل سن نوجوانی)

در این دوره باید فرد به تصویری روشن از خود برسد، بنابراین تلاش اصلی در این مرحله انسجام بخشیدن به عناصر هویتی دوره های پیشین است. اریکسون معتقد است برای این انسجام بخشی، فرد پیش از آن که تعهدی (تعهد های زندگی بزرگ سالی) را بپذیرد، یک دوره ی زمانی برای تأمل و تفکر نیاز دارد. او برخی از مشکلات یا رفتارهای دوره ی نوجوانی را از طریق بازگشت به مراحل پیشین رشد توجیه می کند.

۶ - زندگی مستقل یا انزوا

ایجاد روحیه ی صمیمیت با دیگران مستلزم رشد کافی هویت است. نوعی مهرورزی و مهرپذیری است. در این حالت هویت ها نباید در یکدیگر حل شوند، بلکه باید هر یک موجودیت خود را حفظ کنند. عدم توانایی در ایجاد جو صمیمانه و دوستی موجب انزوای فرد می شود.

۷ - پیشرفت یا رکود

مرحله هفتم و هشتم مربوط به بزرگسالی است. منظور اریکسون توجه به نسل های آینده و تربیت آنهاست. او

به‌پویندگی و استمرار جهان توجه دارد که این امر باعث پیشرفت و فعالیت می‌شود. بی‌توجهی به این مسأله موجب رکود، ایستایی و فقر ارتباطات می‌گردد.

۸ - یک پارچگی در مقابل ناامیدی

در این مرحله فرد باید خود را به همان صورتی که هست بپذیرد و به یک نوع فلسفه زندگی شخصی برسد و تعالی یابد، که غفلت از آن موجب ناامیدی و بیهودگی می‌شود. خلاصه این‌که اریکسون در ارتباط با هویت نوجوان به دو مسأله اشاره دارد:

۱ - تغییرپذیر بودن نوجوان در رابطه با کیفیت حل بحران‌های پیشین.

۲ - تأکید بر حل بحران هویت شخصی (احمدی، ۱۳۷۳) از نظر اریکسون، اگر هویت شخصی نوجوان در طی زمان و براساس تجربه‌های حاصل از برخورد درست اجتماعی (تعاملات مثبت) شکل گیرد و نوجوان بتواند خود را بشناسد و از دیگران جدا سازد، تعادل روانی وی تضمین می‌شود. به این ترتیب ایجاد فرصت‌های ارتباطی مناسب می‌تواند برداشت از خویشتن را تغییر دهد و به رشد هویت او کمک کند. اریکسون در زمینه بحران هویت، مطالعات جامعی دارد و می‌گوید فرد در هنگام بحران هویت دچار مشکلات زیر می‌شود:

الف - ناتوانی شدید

ب - دودلی و بی‌تصمیمی

ج - احساس جدایی

د - احساس پوچی درونی

ه- ناتوانی فزاینده در برقراری ارتباط با دیگران

و - اختلال در عملکرد جنسی

ز - اختلال در زمان به‌صورت احساس فوریت برای انجام

کار

ح - انگاشت منفی از خود (احمدی، ۱۳۷۲)

تظاهرات رفتاری فرد که دچار بحران هویت است می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

ناکامی، درماندگی، بیهودگی، ناامنی، تنهایی، احساس عدم اطمینان، رنجش، احساس پوچی، خطاکاری و از همه آسیب‌رسان‌تر اشکال در سازگاری و اشکال در هویت اجتماعی.

در برخی از منابع علمی اشاره شده است که اختلال هویت به علت مشکلات روانشناختی است و بیشتر به احساس ناتوانی نوجوان در استفاده از فرصت‌های اجتماعی و درون روانی است که جامعه در اختیار او گذاشته است و به نظر می‌رسد که این احساس ناتوانی نوجوان با پیچیده‌تر شدن ارتباطات اجتماعی بیشتر و بیشتر می‌شود زیرا اختلال هویت در جوامع اولیه بسیار کمتر از امروز بوده است و این احتمالاً به سبب تعارض‌های بیشتر بین ارزش‌های گروه‌های نوجوان با ارزش‌های پدر و مادر و جامعه است.

شکل‌گیری هویت با توجه به تحول شناختی

بررسی تحول شناختی (پیازه) به عنوان عامل مهم در شکل‌گیری هویت مستلزم در نظر گرفتن پایه‌های تشکیل هویت یعنی «احساس خود» از شروع دوره تحول هوش «حسی - حرکتی» است.

باید توجه داشت که هر نوع کمبود، اختلال یا نارسایی در برقراری ارتباط انسانی در دوره «حسی - حرکتی» وجود داشته باشد، بر تحول «شناختی و عاطفی» کودک اثر کرده و توانایی او را در مهارت‌های اجتماعی پایین می‌آورد.

خودپنداشت فرد *self-concept* (تصور فرد از خودش) به عنوان نخستین پایه‌ی شکل‌گیری «هویت» در دوره‌ی نوجوانی به نحو قابل ملاحظه‌ای دگرگون می‌شود. توصیف نوجوان از خود، متکی به ویژگی‌های فردی و خصوصیات اجتماعی و شخصیتی و در نتیجه، نظام ارزش‌ها، عقاید و جریان‌های فکری است. (دامون و هارت، ۱۹۸۸)

این‌گونه جهت‌گیری نوجوان مستلزم رشد مفاهیم انتزاعی است که در نظریه‌ی پیازه در دوره‌ی نوجوانی اتفاق می‌افتد. شکل‌گیری هویت، به عنوان توانایی تلفیق و انسجام عقاید گذشته فرد و تجارب حال و انتظاراتی که نسبت به آینده از خود دارد، متکی به وجود تفکر انتزاعی است.^(۱)

رشد هویت از نظر مارشیا

زیربنای اندیشه مارشیا توجه به این نکته بود که شکل‌گیری هویت نوجوان در اثر رویارویی موفقیت‌آمیز با

شماره ۱۶
زمستان
۱۳۸۱

۱۲

مشکلات است. او بیان کرده است که: دوره رویارویی با مشکلات و سازش‌یابی در پهنه زندگی ادامه دارد و می‌توان آن‌ها را الگوهای پی در پی هویت دیر تحقق‌پذیر و موفق توصیف کرد.

اینک بجاست که به مفهوم چند واژه توجه کنیم:

۱ - هویت *Identity*: در مطالعه شخصیت، خود اساس و مستمر فرد، مفهوم درونی و ذهنی از خویش به‌عنوان یک شخص. در این کاربرد به‌طور معمول کیفیت مشخص می‌شود.

مثل: هویت جنسی، هویت قومی یا هویت گروهی

۲ - هویت خود *Identity Ego*: احساس هویت که «توانایی تجربه خود را به‌عنوان چیزی که تداوم و یک‌نواختی دارد و قدرت رفتار مطابق آن را تأمین می‌نماید. (اریکسون)

۳ - بحران هویت *Identity crisis*: بحران هویت عبارت است از فقدان حاد احساس هویت خود، فقدان احساس طبیعی از تداوم زمان (تدریجی). فقدان این احساس که شخص امروز و این‌جا، از نظر پدیداری همان شخص دیروزی است که در این‌جا بود.

بحران هویت در نوجوانان شایع است و زمانی که افزایش ناگهانی در قدرت سائق یا با تغییر ناگهانی در نقشی که از نوجوان انتظار می‌رود از نظر اجتماعی، آموزشی، یا حرفه‌ای با آن تطابق نماید همراه می‌گردد.

۴ - اختلال هویت *Identity D.* اختلال هویت یکی از ملاک‌های اختلال شخصیت مرزی است (کاپلان سادوک، ۱۳۷۵) اختلال هویت عبارت است از بی‌ثباتی بارز و مستمر خودآنگاره یا احساس نقص. شروع اختلال هویت به‌طور معمول در اواخر دوره‌ی نوجوانی و زمانی است که فرد از خانواده هسته‌ای جدا شده و اقدام به برقراری هویتی مستقل و سیستم ارزشی برای خود می‌نماید. پیدایش این اختلال با افزایش تدریجی اضطراب، افسردگی، پدیده‌های قهقراپی مثل کاهش علاقه به دوستان، مدرسه یا فعالیت‌ها و تحریک‌پذیری، مشکلات خواب، تغییر اشتها و عادات بدغذایی تظاهر می‌کند. این اختلال به‌طور معمول در اواخر دهه سوم عمر رو به‌کاهش می‌گذارد و در صورت ادامه اختلال، شخص از تعهدات حرفه‌ای سرباز می‌زند و از بریدن وابستگی‌های دیرپا عاجز خواهد شد.

براساس کتاب *DSM III - R* بحران هویت عبارت از

ناراحتی شدید همراه با تردید در سه مورد یا بیشتر از موارد زیر است و این نشانه‌ها باعث اشکال در عملکرد اجتماعی نوجوان می‌شود: ۱ - اهداف بلندمدت ۲ - الگوی رفاقت ۳ - انتخاب شغل ۴ - رفتار و تمایل جنسی ۵ - تشخیص مذهبی ۶ - نظام ارزش‌های اخلاقی ۷ - وفاداری گروهی.

سبب‌شناسی

علت اختلال هویت، تصور می‌شود روان‌شناختی باشد. نوجوان از بکاربردن مؤثر فرصت‌های اجتماعی و درون روانی که جامعه ارزانی می‌دارد، ناتوان است و هویت ایگو (خود)، به مفهوم اریکسونی آن‌را به‌دست نمی‌آورد.

به‌نظر می‌رسد اختلال هویت در جوامع امروزی بیشتر از زمان‌های قدیم است و احتمالاً به‌سبب تعارضات بیشتر بین ارزش‌های گروه‌های نوجوان با ارزش‌های پدران و مادران و جامعه است (کاپلان - سادوک، ۱۳۷۵)

خلاصه و نتیجه‌گیری

یکی از مسائل عمده‌ی نوجوانان، شکل‌گیری هویت است. بر طبق نظریه اریکسون، افرادی که احساس هویت قوی دارند خود را افرادی، مجزا و متمایز از دیگران می‌دانند و در نیازها و انگیزه‌ها و رفتار آنان انسجام وجود دارد. استنباطی که از خود دارند در تقابل با دیگران است. بدین معنا که دیگران همان استنباطی را از نوجوانان دارند که نوجوانان از خودشان دارند. شکل‌گیری هویت در جوامع صنعتی مدرن بسیار پیچیده است زیرا نوجوان در این‌گونه جوامع با اوضاع و احوالی روبه‌رو می‌شود که به‌سرعت در حال تغییر است و به‌ناچار باید نقش‌های مصنوعی را ایفا کند. مشکلاتی که بر سر راه شکل‌گیری هویت وجود دارد عبارت است از: هویت یابی زودرس، سر در گمی در هویت یابی یا ناتوانی در ایجاد هویتی باثبات. غالباً زمانی انسان به‌هویت رشد یافته دست می‌یابد که دورانی پر از جستجو و عدم اطمینان را گذرانیده باشد (ماسن و دیگران، ص ۶۲۷).

هویت جنسی، هویت شغلی، هویت اخلاقی، هویت و ارزش‌های زندگی، هویت و اهداف زندگی، هویت و ارتباطات سالم و پذیرش اجتماعی، هویت و نقش اجتماعی و تعهد در مقابل کار گروهی و هویت و خودباوری و خودشناسی و عزت

نفس، هویت و انگیزه فعالیت و تلاش مؤثر و هویت و ارزش‌گزاری به‌وقت، مواردی است که در رشد هویت باید مورد توجه قرار گیرد. اغلب موارد در ارتباط با ارتباطات اجتماعی (در خانواده، در مراکز تربیتی و در اجتماع)، یادگیری اجتماعی، تقلید، الگوبری مناسب و همانندسازی به‌سمت مثبت رشد می‌کند و نقش مشاور در هویت‌یابی نوجوان تسهیل‌گر جریان رشد مثبت است که با شناخت درمانی، رفتار درمانی، مشاوره خانواده و بهسازی نهادها و هم‌سالان مجاور انجام می‌گیرد.

منابع

- احدی، حسن، محسنی، نیک‌چهر، روان‌شناسی مفاهیم بنیادی در روان‌شناسی نوجوانی و جوانی تهران: چاپ و نشر بنیاد، ۱۳۷۳
- احمدی، سیداحمد، مقاله: بحران هویت در دوره نوجوانی، چگونگی ارزیابی و برخورد با آن در سمینار بررسی مسائل نوجوانان و جوانان، اردیبهشت ۱۳۷۲، دانشگاه آزاد خوراسکان
- دیرک راسل، دیویس، درآمدی به آسیب‌شناسی روانی، ترجمه نصرت‌الله پورافکاری، تهران: نیا، ۱۳۷۰
- شرفی، محمدرضا، دنیای نوجوان، تهران: تربیت، ۱۳۷۰
- کاپلان - سادوک - گرب، خلاصه روان‌پزشکی، علوم رفتاری، روان‌پزشکی بالینی، ترجمه نصرت‌الله پورافکاری، تهران: شهراب، ۱۳۷۵
- شفیع آبادی، عبدالله، ناصری، غلامرضا، نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۹۸
- *Jane Kroger: Identity in Adolescence the balance between self and other, second edition , London and New york , 1996.*

ابتدایی تا دوره‌ی متوسطه توجه جدی شود.» هم‌چنین آقای مدنیان با اشاره به‌رشد کمی و کیفی چشم‌گیر تحقیقات آموزش و پرورش استان در طول ۱۲ سال گذشته افزود: «از سال ۷۶ به‌بعد جهش قابل توجهی در شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان به‌لحاظ افزایش سهم اعتبارات و طرح‌های پژوهشی پایان یافته، ایجاد شده است، به‌طوری که در سال ۸۰ تعداد ۵۶ طرح و از ابتدای سال ۸۱ تا کنون ۴۶ طرح پژوهشی در حوزه‌های مختلف آموزش و پرورش به‌انجام رسیده است.»

ایشان دلیل عمده‌ی این موفقیت‌ها را توسعه‌ی پایگاه‌های پژوهشی در ۹ شهرستان برای جذب و همکاری پژوهشگران شهرستانی و تثبیت جایگاه مؤثر و ارزشمند مراکز تحقیقات معلمان در ۱۹ شهرستان برشمرد.

در ادامه دکتر حویباری رئیس پژوهش‌شده تعلیم و تربیت کشور از حسن ابتکار سازمان آموزش و پرورش استان برای برپایی چنین همایشی تشکر نموده و افزود: «همه‌ی ما وظیفه داریم در خصوص یافتن گره‌های پژوهشی در آموزش و پرورش گام‌های مؤثری برداریم.» آقای حویباری تلاش‌های به‌عمل آمده در حوزه‌ی ستادی وزارت آموزش و پرورش و پژوهش‌شده‌ی تعلیم و تربیت پیرامون تحقیق و پژوهش را مثبت ارزیابی کرد.

آقای مهندس علاقه‌مندان معاون وزیر و رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی طی سخنان مبسوطی آسیب‌های رفتار پژوهشی در ایران که نظام تعلیم و تربیت ما نیز از آن رنج می‌برد را به‌طور کاربردی به‌جلسه ارائه کرد. در پایان همه‌ی همکاران به‌ویژه پژوهشگران علاقه‌مند را به‌شناسایی دقیق این آسیب‌ها و پرهیز از آن‌ها ترغیب نمود.

در ادامه‌ی این همایش، لوح سپاس و هدایای پژوهشگران و معلمان پژوهنده‌ی برتر کشوری و استانی تقدیم آنان گردید. و یافته‌های حاصل از یک پژوهش، توسط آقای احمد عابدی به‌سمع و نظر شرکت‌کنندگان رسید و در پایان مشکلات توسعه‌ی پژوهش در آموزش و پرورش در قالب میزگردی باحضور استادان دانشگاه و اعضای شورای تحقیقات استان مورد بررسی قرار گرفت.

شایان ذکر است که در حاشیه برگزاری همایش،

گزارشی از همایش توسعه پژوهش در آموزش و پرورش

همایش یک‌روزه‌ی توسعه پژوهش در آموزش و پرورش باحضور جمعی از پژوهشگران، استادان دانشگاه، رؤسای ادارات آموزش و پرورش و اعضای شورای تحقیقات استان اصفهان و شهرستان‌ها و نیز جمعی از مدیران واحدهای آموزشی در تاریخ دوشنبه ۲۵ آذرماه در محل سالن اجتماعات کانون فرهنگی-تربیتی امام خمینی (ره) برگزار شد.

در این همایش، آقای مدنیان رئیس سازمان آموزش و پرورش استان طی سخنانی توسعه‌ی پژوهش در آموزش و پرورش را به‌معنی توسعه‌ی پژوهش در فرایند یادگیری دانست و افزود: «امروزه در دنیا نظام آموزش و پرورش موفق و بالنده است که در آن به‌بحث و تحقیق و پژوهش از دوره‌ی

شماره ۱۶
زمستان
۱۳۸۱

نمایشگاهی از مراحل گردش کار تحقیقات، وظایف و اهداف شورای تحقیقات استان، دبیرخانه شورا، هماهنگی امور شهرستان‌ها و نیز کلیه عناوین پژوهش‌های انجام شده از سال ۱۳۶۹ تا کنون ارائه گردید.

هم‌چنین در محدوده‌ی دو غرفه، نمونه پژوهش‌های انجام شده در مرکز استان و پایگاه‌های شهرستان‌ها و نمونه منابع تحقیقاتی در علوم تربیتی جهت اطلاع و ایجاد انگیزه در علاقه‌مندان پژوهش، به‌نمایش گذاشته شد.

خبر دیگری پیرامون پژوهش

گروه تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان دومین مرحله‌ی ارائه فهرست عنوان‌های پژوهشی سال ۸۱ مصوب شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان را به‌قرار زیر اعلام نمود.

۱ - بررسی رابطه بین باورهای شناختی - علمی دانش‌آموزان و ادراک محیط یادگیری سازمان یافته در درس علوم تجربی دوره‌ی راهنمایی تحصیلی شهر اصفهان.

۲ - طراحی و تدوین محتوای فلسفه علم، تاریخ علم و جامعه‌شناسی علم جهت آشناسازی معلمان درس علوم تجربی دوره‌ی راهنمایی تحصیلی شهر اصفهان.

۳ - انطباق و هنجاریابی «آزمون هوشی جکسون» در دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه استان اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.

۴ - هنجاریابی «آزمون یل براون II کودکان» برای سرند دانش‌آموزان مبتلا به‌سواس در استان اصفهان.

۵ - مقایسه اثربخشی شناخت درمانی و درمان بین فردی بر کاهش افسردگی دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه‌ی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.

۶ - بررسی اثربخشی مشاوره‌ی گروهی توسط معلمان بر بهبود انجام تکلیف مدرسه در دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی استان اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.

۷ - مقایسه‌ی اثربخشی روش‌های شادی بخش بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره‌های راهنمایی و متوسطه‌ی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.

۸ - بررسی شأن و موقعیت اجتماعی معلمان از دیدگاه

دانش‌آموزان استان اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.

۹ - بررسی اثربخشی راهکارهای رشد مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس دوره‌ی ابتدایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.

۱۰ - بررسی اثربخشی راهکارهای رشد مشارکت دانش‌آموزان در امور مدارس دوره‌ی راهنمایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.

۱۱ - بررسی اثربخشی راهکارهای رشد مشارکت دانش‌آموزان در امور مدارس دوره‌ی متوسطه‌ی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.

۱۲ - طراحی الگوی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی متناسب با اهداف و محتوای درس تعلیمات دینی دوره‌ی ابتدایی.

۱۳ - طراحی الگوی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی متناسب با اهداف و محتوای درس تعلیمات دینی دوره‌ی راهنمایی تحصیلی.

۱۴ - ساخت و هنجاریابی آزمون تشخیص اختلال بیان نوشتاری دانش‌آموزان مبتلا به‌اختلال یادگیری (LD) دوره‌ی ابتدایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲

۱۵ - مطالعه‌ی طولی اثربخشی شیوه‌های آموزش رشد مهارت‌های پایه‌ی پیش‌نیاز در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌ی اول دوره‌ی ابتدایی.

۱۶ - بررسی میزان انطباق محتوای کتاب‌های علوم اجتماعی دوره متوسطه با اهداف مصوب (سال تحصیلی ۸۱-۸۲).

۱۷ - سنجش نیازها و علایق مطالعاتی نوسوآدان شهری و روستایی نهضت سوادآموزی استان اصفهان.

۱۸ - بررسی راهکارهای استفاده‌ی بهینه از امکانات، تأسیسات و تجهیزات ورزشی متعلق به‌سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان.

۱۹ - بررسی مقایسه‌ای وضعیت درس تربیت بدنی در مدارس دولتی و غیرانتفاعی دوره‌ی راهنمایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.

۲۰ - بررسی مقایسه‌ای وضعیت درس تربیت بدنی در مدارس دولتی و غیرانتفاعی دوره‌ی متوسطه شهر اصفهان در

۳۵ - بررسی راهکارهای کاهش افت تحصیلی ناشی از تغییر دوره از ابتدایی به راهنمایی در دانش‌آموزان پایه‌ی اول راهنمایی تحصیلی استان اصفهان.

۳۶ - بررسی ارتباط عمودی محتوای کتاب‌های درسی علوم تجربی دوره‌ی راهنمایی تحصیلی.

۳۷ - بررسی ارتباط عمودی محتوای کتاب‌های درسی حرفه‌وفن دوره راهنمایی تحصیلی.

۳۸ - بررسی تناسب محتوای کتاب تعلیمات اجتماعی (چاپ ۱۳۸۱) پایه‌ی چهارم ابتدایی با نیازهای عاطفی اجتماعی دانش‌آموزان.

۳۹ - بررسی تناسب محتوای کتاب ریاضی (چاپ ۱۳۸۱) پایه‌ی پنجم ابتدایی با توانایی‌ها و ویژگی‌های رشد شناختی دانش‌آموزان.

۴۰ - بررسی تناسب محتوای کتاب علوم تجربی (چاپ ۱۳۸۱) پایه‌ی سوم ابتدایی با ویژگی‌های رشد شناختی و نیازهای دانش‌آموزان.

۴۱ - بررسی میزان رسایی تصاویر کتاب‌های علوم تجربی دوره‌ی ابتدایی در انتقال مفاهیم مورد تدریس به دانش‌آموزان استان اصفهان در سال تحصیلی ۸۲-۸۱.

۴۲ - شناسایی و تحلیل روش‌های تدریس ابتکاری معلمان دوره‌ی ابتدایی استان اصفهان در درس فارسی و دستور در سال تحصیلی ۸۲-۸۱.

۴۳ - شناسایی روش‌های تدریس ابتکاری معلمان دوره‌ی ابتدایی استان اصفهان در درس انشا و انطباق آن با شیوه‌های پرورش خلاقیت.

۴۴ - بررسی و مقایسه عملکرد مدارس یک‌سره و دو‌وقته در دوره‌ی راهنمایی استان اصفهان در سال تحصیلی ۸۲-۸۱.

۴۵ - تحلیل محتوای کتاب‌های حرفه و فن دوره‌ی راهنمایی تحصیلی به‌منظور بررسی میزان تناسب آن‌ها با اهداف مصوب.

۴۶ - بررسی میزان اثربخشی کلاس‌های فوق برنامه در مدارس شبانه‌روزی و نمونه‌ی دولتی دوره‌ی راهنمایی استان اصفهان در سال تحصیلی ۸۲-۸۱.

۴۷ - بررسی نگرش مدیران مدارس شهر اصفهان نسبت به مطالعه‌ی کتاب‌های غیر درسی توسط دانش‌آموزان در سال

سال تحصیلی ۸۲-۸۱.

۲۱ - بررسی دانش و نگرش دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی شهر اصفهان نسبت به ضرورت فعالیت‌های جسمانی در زندگی در سال تحصیلی ۸۲-۸۱.

۲۲ - بررسی راه‌های افزایش روحیه‌ی مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان دختر دوره‌ی متوسطه شهر اصفهان.

۲۳ - بررسی نگرش والدین نسبت به فعالیت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر در دبیرستان‌های شهر اصفهان.

۲۴ - بررسی مشکلات زنان سرپرست خانواده‌ی شاغل در آموزش و پرورش استان اصفهان و ارائه راهکارهای کاهش آن‌ها از دیدگاه آنان

۲۵ - بررسی وضعیت فروشگاه‌های مدارس و نقش آن‌ها در عادات غذایی دانش‌آموزان شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۲-۸۱.

۲۶ - بررسی نقش بهداشت محیط و فضای مدارس در جذابیت و شادمانی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر اصفهان.

۲۷ - بررسی اثربخشی آموزش شیوه‌های رفتاری به خانواده‌های دانش‌آموزان دبستانی در حل مشکلات تحصیلی کودکان بیش فعال در سال تحصیلی ۸۲-۸۱.

۲۸ - بررسی موانع مشارکت‌های مردمی در مدارس و ارائه راهکارهای مطلوب.

۲۹ - بررسی تحلیلی قانون شوراهای آموزش و پرورش با توجه به میزان تحقق اهداف تشکیل آن‌ها.

۳۰ - بررسی و ارزیابی عملکرد گروه آموزشی پایه‌ی چهارم ابتدایی استان اصفهان در آشناسازی معلمان این پایه با الگوهای تدریس فعال در سه سال اخیر.

۳۱ - بررسی شیوه‌های سازماندهی و هدایت فعالیت‌های خارج از کلاس دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی توسط معلم.

۳۲ - بررسی و ارزیابی نقش شوراهای دانش‌آموزی بر مشارکت دانش‌آموزان در امور مدارس راهنمایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۲-۸۱.

۳۳ - بررسی میزان تحقق اهداف شورای دانش‌آموزی دوره‌ی راهنمایی در سال تحصیلی ۸۲-۸۱.

۳۴ - بررسی راهبردهای مناسب آموزش حل مسأله به دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی در سال تحصیلی ۸۲-۸۱.

- تحصیلی ۸۱-۸۲.
- ۴۸ - بررسی نگرش دانش‌آموزان مدارس شهر اصفهان نسبت به مطالعه کتاب‌های غیردرسی در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.
- ۴۹ - بررسی راه‌کارهای استفاده از کامپیوتر در بهبود فرآیند یاددهی - یادگیری دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه‌ی استان اصفهان.
- ۵۰ - بررسی پیامدهای روابط اجتماعی پنهان آموزشگاه بر رفتار دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.
- ۵۱ - بررسی پیامدهای روابط اجتماعی پنهان آموزشگاه بر رفتار دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.
- ۵۲ - بررسی کارایی درونی نظام سالی واحدی دوره‌ی متوسطه‌ی آموزش و پرورش استان اصفهان طی سال‌های تحصیلی ۷۹-۷۸ / ۸۰-۷۹ / ۸۱-۸۰.
- ۵۳ - بررسی میزان نابرابری فرصت‌های آموزشی دانش‌آموزان دوره‌های سه‌گانه‌ی تحصیلی استان اصفهان در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.
- ۵۴ - بررسی راه‌های فعال‌تر نمودن انجمن‌های علمی - آموزشی معلمان استان اصفهان.
- ۵۵ - بررسی و شناسایی فعالیت‌های موازی در آموزش و پرورش و راه‌های یکسان‌سازی آن‌ها.
- ۵۶ - بررسی شیوه‌های مشارکت مردم در تأمین منابع مالی مدارس استان اصفهان.
- ۵۷ - بررسی شیوه‌های گسترش خدمات رفاهی به‌فرهنگیان استان اصفهان.
- ۵۸ - تحلیل هزینه - فایده شرکت‌های خدماتی سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان و ادارات نواحی پنجگانه شهر اصفهان در پنج سال اخیر.
- ۵۹ - بررسی تنوع و فراوانی دستورات‌عمل‌ها و بخشنامه‌های وارده به‌مدارس استان اصفهان و راه‌های کاهش حجم آن از نظر مدیران مدارس در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.
- ۶۰ - بررسی نگرش کارکنان مدارس، دانش‌آموزان و اولیا نسبت به مشارکت دانش‌آموزان در بهداشت و پاکیزگی مدارس استان اصفهان.
- ۶۱ - شناسایی موانع مشارکت بخش خصوصی در آموزش‌های مهارتی‌کاردانش و ارائه پیشنهادهایی جهت رفع آن‌ها.
- ۶۲ - بررسی تحلیل شیوه‌های موجود سازماندهی دبیران دبیرستان‌ها به‌منظور ارائه الگو یا الگوهای مناسب در مناطق استان اصفهان.
- ۶۳ - بررسی و تعیین شاخص‌های توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در مناطق مختلف آموزش و پرورش استان اصفهان.
- ۶۴ - بررسی و تعیین شاخص‌های توسعه آموزش‌های کاردانش در مناطق مختلف آموزش و پرورش استان اصفهان.
- ۶۵ - بررسی و امکان‌سنجی توسعه رشته‌ها و گرایش‌های کشاورزی در نواحی و مناطق آموزش و پرورش استان اصفهان.
- ۶۶ - بررسی راه‌کارهای بهبود عملکرد آموزشی - تربیتی دبیرستان‌های شبانه روزی استان اصفهان.
- ۶۷ - بررسی راه‌کارهای تقویت نقش تربیتی معلمان دوره‌ی راهنمایی استان اصفهان.
- ۶۸ - بررسی میزان تحقق اهداف درس روش مطالعه در دوره‌ی متوسطه و ارائه راه‌کارهایی به‌منظور بهبود آن در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.
- ۶۹ - بررسی میزان تحقق اهداف درس برنامه‌ریزی تحصیلی و شغلی در دوره‌ی متوسطه و ارائه راه‌کارهایی به‌منظور بهبود آن در سال تحصیلی ۸۱-۸۲.
- ۷۰ - تعیین معیارهای مطلوب انتخاب دانش‌آموزان در مهارت‌های مختلف شاخه‌ی کاردانش استان اصفهان.
- ۷۱ - بررسی راه‌های ایجاد انگیزه در هنرجویان شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش به‌منظور شرکت در جشنواره خوارزمی.
- ۷۲ - بررسی میزان کارایی بیرونی هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای استان اصفهان در رشته‌های برق، مکانیک، ساخت و تولید، طراحی، دوخت و حسابداری طی سال‌های ۷۷، ۷۸، ۷۹.
- ۷۳ - بررسی راه‌های جذب دانش‌آموزان دختر و پسر دوره‌ی متوسطه‌ی شهر اصفهان به‌شرکت در مسابقات فرهنگی هنری.

